

PERIPEȚIILE INGINERULUI VASILE A. GOLESCU ÎN TIMPUL PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Cristina BOȚOGHINĂ*

Cuvinte cheie: *familia Golescu, Primul Război Mondial*

Keywords: *Golescu family, World War I*

Abstract

Vasile A. Golescu (1875-1920) was a silviculture engineer, former diplomat, and refugee during the World War I. Vasile A. Golescu was a member of a latter mission, and his family followed him: his wife Maria Cantilli Golescu, and his children Mihai (12 yers old) and Margareta (10 years old). Vasile A. Golescu lived the dramatic experience of the Bolshevic Revolution.

Chiar dacă nu s-au mai implicat în viața politică a țării, urmașii boierilor Golescu, neam vechi și mare din Țara Românească, nu au ezitat să dea obolul întru propășirea nației, în Primul Război Mondial⁷⁸³. Astfel, în Războiul pentru Întregirea Patriei doi dintre fiii lui Alexandru G. Golescu-Arăpilă (1819-1891) au sfârșit pe câmpul de luptă: Nicolae A. Golescu a fost inginer de mine și a căzut la Poiana Spinului pe valea Topologului în apropierea satului Sălătruc din județul Argeș, la 28 octombrie 1916, iar Dumitru A. Golescu a murit la Cocargeaua în Dobrogea⁷⁸⁴. Gheorghe A. Golescu a luptat la Turtucaia, după care a fost capturat și dus în prizonierat de bulgari.

În campania din anul 1913 Vasile A. Golescu s-a înrolat voluntar, fapt pentru care a primit medalia „Avântul țării”⁷⁸⁵. Asemenea înaintașilor săi, care și-au pus viața în slujba nației, Vasile A. Golescu avea să trăiască momente de maximă încordare și de grea cumpănă pentru poporul român atunci când în toamna anului 1916 cea mai mare parte a țării a fost ocupată de armatele Puterilor Centrale. Mai mult decât atât, nici fărâma de țară rămasă liberă nu a avut parte de atât de necesara refacere în tihnă, căci aliatul rus a fost cuprins de mare zaveră. Bieții compatrioți aveau să pătimească și din partea inamicului, dar și din partea soldaților răsculați ai țarului. Dramatică încercare pentru țara noastră, dovadă că responsabilii politici se gândeau serios să-și găsească scăparea printr-un refugiu în Rusia. Haosul ce a cuprins imperiul vecin a împiedicat acest gest extrem, însă parte din politicieni, diplomați, misiune militară, misiune economică apucaseră drumul Rusiei. În rândurile acesteia din urmă s-a aflat și Vasile A. Golescu (Fig.1), care avea să trăiască împreună cu familia (soția sa, Maria, născută Cantilli și cei doi copii, Mihai și Margareta în vârstă de 12, respectiv 10 ani)

* muzeograf, Muzeul Viticulturii și Pomiculturii-Golești

⁷⁸³ Filip-Lucian Iorga, *Un cântec de lebedă. Vlăstare boierești din Primul Război Mondial*, Editura Corint, București, 2016, p. 102.

⁷⁸⁴ Anastasie Iordache, *Pe urmele Goleștilor*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 414-415.

⁷⁸⁵ Muzeul Golești, Depozit documente, nr. inv.10846/913.

incertitudinea fiecărei clipe petrecute în Rusia, o experiență de viață pe care nu cred că și-a dorit-o în chip deosebit, în mod sigur marcat de tensiunea momentului, poate că așa se explică de ce s-a prăpădit la scurt timp după aceea (1920).

Membru al corpului diplomatic român din Rusia, Vasile A. Goleșcu a trăit dramatica experiență a revoluției bolșevice, împărtășită prin însemnările în limba franceză lăsate în manuscris.

Scrierile lăsate de Vasile A. Goleșcu sunt o frescă a momentelor de grea cumpănă pentru poporul și statul român din toamna și iarna anului 1916.

Astfel, Vasile A. Goleșcu considera că retragerea rusească din Galiția a hotărât multă lume să părăsească orașul Iași și să se îndrepte către Paris.

În afară de greutatea sigură ale drumului, existau zvonurile, zvonuri supărătoare care soseau neconținut și mereu pesimiste. Zvonuri care semănau cu piedici sinistre calea refugiaților. În pofida acestor zvonuri foarte puțini se lăsau convinși și nu renunțau să plece în ultima clipă.

Încă din luna decembrie 1916 situația critică i-a determinat pe mulți dintre români, asemenea lui Vasile A. Goleșcu, să-și procure un pașaport pentru a fi pregătiți pentru orice eventualitate. Înainte de război pașapoartele nu mai erau folosite decât într-un număr mic de țări și dispariția lor totală părea apropiată. Vremuri când pașapoartele nu serveau decât să-i agaseze pe oamenii onești, în vreme ce în timp de grozăvie nu mai era... același lucru.

Vasile A. Goleșcu a constatat cu amărăciune că la vreme de război, în decembrie 1916 trebuia să ai timp de pierdut pentru a obține un pașaport, căci nu era valabil decât cu viza consulatelor din toate țările aliate, situate în cele patru colțuri ale orașului Iași. De aceea din primăvara lui 1917 s-a înființat un birou interaliat, unde se obțineau dintr-o dată vizele țărilor aliate care urmau să fie traversate. Fapt asupra căruia Vasile A. Goleșcu avea să reflecteze, scriind :

„După aceea nu mai trebuia decât să te întorci la fiecare consulat. Dar atunci... ce s-a schimbat? Absolut nimic, este numai un birou în plus. Toate aceste birouri au, de altfel, orare, ore de lucru organizate în așa fel când ieși dintr-unul celelalte sunt închise. Unele dintre ele mai cer și un termen de zece zile pentru a pune câteva ștampile. În sfârșit când ești foarte grăbit există, de obicei, unul dintre birouri care suspendă vizele până la noi ordine.

În plus vizele acestea sunt valabile numai 21 de zile. Se întâmplă ca atunci când ai obținut-o pe ultima trebuie să o iei de la început, deoarece prima nu mai este valabilă.

Dacă nu te lași dezgustat de toate aceste amănări, vei sfârși prin a fi în regulă și cu un ultim permis de trecere de la Statul Major rus vei putea pleca”⁷⁸⁶.

După gândurile despre importanța unui pașaport, autorul însemnărilor a găsit răgazul să reflecteze ce hotărâre înțeleaptă luaseră și cât de bine au făcut cei care

⁷⁸⁶ Muzeul Golești, Depozit documente, nr. inv.20902, f. 1.

plecaseră înainte de retragerea rușilor din Galiția. Deoarece după acele evenimente cu foarte mare greutate mai găseai trenuri spre Odessa și doar câteva vagoane de clasa a II-a mai erau rezervate pentru români, restul fiind ocupate de soldații ruși aflați în permisie. Astfel că pentru a obține locuri, Vasile A. Golescu a trebuit să se înscrie cu câteva zile înainte.

Din fericire, prin amabilitatea unui personaj rus, căruia nu i-a dat numele, a obținut un compartiment în trenul Statului Major, care mergea la Moghilev, garnizoana de rezidență a Marelui Cartier rus. Orașel de tranzit pentru grupul lui Vasile A. Golescu, care scria că: „*nu trebuie să ne gândim să închiriem ceva, să rămânem aici; de aceea ne vom opri la Kiev și de acolo ne va fi ușor să găsim un tren către Petrograd*”⁷⁸⁷.

Despre vagoanele rusești, Vasile A. Golescu scria că erau într-adevăr magnifice. Primele vagoane erau amenajate ca vagoane de dormit și din cauza lățimii mai mari erau mai confortabile. Ceea ce i-a stârnit o perspectivă optimistă lui Vasile A. Golescu, care se gândea că, cu un bacșiș bun dat conductorului puteau să se aștepte la o primă etapă plăcută.

Iașiul era la numai vreo 20 km de frontiera rusă distanță care se găseau două stații. La prima stație funcționa un control românesc, la a doua un control rusesc, informație completată de autorul acestor rânduri cu observația că asta le amintea de faimosul omnibus al lui Courtelini: de la Panteon la Odeon erau tot două stații⁷⁸⁸.

Având ca perspectivă 48 de ore de călătorie, grupul de refugiați a luat câteva provizii, dar căldura fiind mare și în stații apa - rea a trebuit să se mulțumească cu ceaiul procurat cu amabilitate de conductor, precum și cu bomboanele acrișoare cu care înlocuiau zahărul de negăsit.

Atâta timp cât au călătorit prin Basarabia nu se considerau „*prea dezrădăcinați*”, deoarece satele semănau cu ale noastre, întâlneau țărani români în gări și vreo câțiva ruși înțelegeau limba română, ba chiar o și vorbeau.

Dimineața au ajuns la Bender, localitate care l-a determinat pe Vasile Golescu să scrie că acolo „*nebunul acela de Carol al XII-lea a făcut penitență*”⁷⁸⁹. La Bender au zărit fortăreața veche al cărei turn cenușiu se reflecta în apele Nistrului. Fortăreața pe care au privit-o îndelung, conștienți că odată cu ea dispărea ultimul colț al unui pământ care a fost românesc⁷⁹⁰.

„*Iată-ne intrați în necunoscutul absolut*”, scria Vasile A. Golescu în momentul în care au pășit pe pământ rusesc. „*Necunoscut absolut*” deoarece, în pofida învecinării celor două țări, aproape nimeni din grupul refugiaților nu vorbea rusa, nici nu cunoștea Rusia. Ceea ce lui Vasile A. Golescu i se părea cu atât mai curios, cu cât cele două state au avut deseori relații politice și militare. Dar între timp toate relațiile încetaseră situație pusă de Vasile A. Golescu pe seama faptului că principalele materii de schimb, cerealele și petrolul, constituiau aceeași marfă pentru cele două părți și în lipsa unui comerț posibil cele două țări se ignorau. Călătoria prin stepa monotonă a avut loc fără alte incidente decât câteva controale militare, care se efectuau adesea în

⁷⁸⁷ *Ibidem*, f. 2.

⁷⁸⁸ *Ibidem*, f. 2.

⁷⁸⁹ Muzeul Golești, Depozit documente, nr. inv.20902, f. 3.

⁷⁹⁰ *Ibidem*, f. 3.

mijlocul nopții. Soldații fără permisie în regulă erau dați jos din tren și în condițiile debandadei ce cuprinsese armata țarului, Vasile A. Golescu se arată uimit că încă se mai vedeau soldați care-și salutau superiorii. Imagine ce l-a făcut să-și spună că ar fi fost foarte ușor să se stabilească disciplina în „această pastă moale”, credea că ar fi fost suficient numai să se vrea asta.

Monotonia stepei a fost întreruptă către dimineață, când câteva pâlcuri de copăcei au înveselit priveliștea. Copăcei care creșteau în înălțime pe măsură ce se apropiau de Kiev, unde au ajuns la prânz.

Kievul era un oraș mare și frumos. Celor 600.000 de locuitori ai săi din timp de pace li se alăturaseră foarte mulți refugiați din Polonia și din Volhynia (în poloneză Wolyn, în rusește Volyn)⁷⁹¹, ceea ce l-a determinat pe autorul însemnărilor să considere că în Kiev coabitau mai mult de un milion de locuitori. Străzile largi și casele înalte dădeau Kievului aspectul unui oraș occidental.

Încă de la coborârea din tren, Kievul le-a rezervat destule decepții, atunci când hamalii au început să spună fără ezitare că bagajul cel mare nu se afla în tren. Afirmăție care l-a surprins pe Vasile A. Golescu, care se întreba retoric cum de știu asta fără să fi căutat mai întâi? Răspunsul nu a întârziat: vagonul de bagaje fusese detașat la Razdelnaia, punct de bifurcație precum Odessa, obicei ce se încetățenise de câțva timp. În atari condiții exista posibilitatea ca bagajul să fie primit chiar în acea seară, dar nu era exclus să fie restituit proprietarilor și după 15 zile.

Urcați în câteva trăsură, care i-au costat 15 ruble fiecare, au plecat în căutarea unui hotel. Tot ceea ce era acceptabil era ticsit cu refugiați așa că au eșuat într-o casă de rangul 4, însă nu au avut încotro, căci după spusele lui Vasile A. Golescu, trebuiau să doarmă undeva.

Prețurile nu erau exagerate, dar pernele și cearșafurile trebuiau plătite separat, situație în care Vasile A. Golescu s-a gândit că pe acolo se părea că nu toată lumea le folosea, chiar și paturile se plăteau separat.

La Kiev au regăsit compatrioți plecați puțin înaintea lor și au plănuit să termine împreună călătoria. Pentru asta, doi din grupul lor de refugiați s-au dus la autorități pentru a încerca să rețină locuri la trenul către Petrograd. În schimb, colonelul comandant al gării nu le-a dat nicio speranță. Decepție recompensată de generalul guvernator al orașului, care a avut amabilitatea să dea ordine ca să li se rețină compartimentele necesare.

Întorcându-se la gară, colonelul i-a lămurit că o parte dintre ei trebuia să meargă la Gara nr. 2, unde se forma trenul pentru a ocupa compartimentele, căci odată trenul ajuns în gara principală el nu mai putea garanta că, compartimentele nu aveau să fie invadate. Spunând acestea, s-a scuzat că-i părăsea un moment și că avea să revină în curând, zicându-le că aveau 10 minute pentru a părăsi gara înainte de sosirea unui tren cu soldați revoltați. Cum în gară și împrejurul ei erau două regimente de cazaci cu tunuri, toată lumea se aștepta să urmeze un masacru chiar pe peron. „Din fericire” – s-

⁷⁹¹ Regiune geografică a URSS, situată la N-V de Ucraina și la N. de Podolia, cu care formează zona cea mai joasă a Carpaților ucraineni, între Nistru și Nipru, *Dicționarul universal de nume proprii*, 1992, Petit Robert 2, p. 1888.

a gândit Vasile A. Golescu – „*acești domni nu au ales ziua plecării noastre pentru a-și manifesta opiniile*”⁷⁹².

Înainte de a pleca din Kiev grupul românilor a întâlnit doi francezi fermecători, locotenentul Grazziani și doctorul Acollas, pe care unul dintre refugiați îi cunoscuse altădată la Paris, de la care au afla câteva particularități de-ale vieții din Kiev: „*Mai ales atenție la buzunare; hoții de buzunare sunt în foarte mare număr și foarte îndrăzneți*”⁷⁹³. Fapt ce l-a determinat pe memorialist să scrie: „*Protestez contra posibilității de a mi se scotoci prin buzunare fără să-mi dau seama*”⁷⁹⁴.

În ziua plecării, pentru a evita îmbulzeala femeile și copiii au fost imbarcați în trăsurile pentru Gara nr. 2. Cum distanța era cam mare, birjarii au cerut 30 de ruble pentru fiecare birjă. Ba chiar unul dintre birjari, crezând că poate teroriza femeile și copii, a făcut scandal imediat ce au ajuns la gară. „*Și-o încurcă, căci niște cazaci au cerut unui evreu care servea de translator să le explice incidentul și scandalagiul a primit o bătaie zdravănă, după care a luat-o la goană*”⁷⁹⁵.

Mai mult decât atât, doamnele nu ajunseseră la capătul necazurilor, deoarece mecanicul nu voia să remorcheze trenul grupului de români. Ceea ce l-a determinat pe Vasile A. Golescu să-l întrebe dacă nu cumva acționa sub impulsul beției sau al furiei, sau să fi fost începutul vreunei greve? Nicidecum, mecanicul a declarat că era doar un om liber și că în acea zi își pusese în cap să-și manifeste libertatea în felul acela original. Întâmplarea a făcut ca acolo să fie prezent un bărbat în uniformă cu galoane, despre care Vasile A. Golescu nu știa ce autoritate reprezenta, dar a scos un revolver și în mai puțin timp decât „trebuie să o scrii” omul care își manifestase libertatea a devenit mecanic. Totuși nu atât de repede ca o femeie să n-aibă timpul să alerge cu o hârtie de 25 de ruble în mână, pe care a dat-o mecanicului. În felul ăsta „omul liber” avea să plece la drum fără ranchiună, căci părea că s-a hotărât din cauza celor 25 de ruble și nu din cauza amenințării cu revolverul.

Pățania l-a făcut pe Vasile A. Golescu să mediteze asupra cuvântului *libertate*, despre care considera că în Rusia nu are același sens ca în Occident. Reflecție completată cu observația că la Kiev exista totuși o categorie care se bucura într-adevăr de libertate, anume prizonierii inamici pe care îi vedea toată ziua circulând în camioane, fără a fi însoțiți de vreo santinelă.

Între timp și grupul lor sosise în gara principală, unde un soldat francez, apoi un aghiotant român le-a servit de translator. Pe această cale au aflat despre prezența la Kiev a doi ofițeri români veniți pentru a recepționa niște automobile blindate și niște camioane care fuseseră expediate din Franța la sfârșitul verii lui 1916. Vestea care l-a determinat pe memorialist să exclame: „*Suntem în august 1917! Și tot materialul acesta este în reparație înainte de a fi fost folosit!*”⁷⁹⁶.

Tot de la translatorii au aflat și rezultatele luptei din ajun de la gară. Luptă fiind un termen exagerat după opinia lui Vasile A. Golescu, deoarece cazacii au tras primii, răzvrățiții au luat-o la fugă fără rezistență. Au fost 20 de morți și 50 de răniți. Pentru o

⁷⁹² *Ibidem*, f. 4.

⁷⁹³ *Ibidem*, f. 5.

⁷⁹⁴ *Ibidem*, f. 6.

⁷⁹⁵ *Ibidem*, f. 6.

⁷⁹⁶ Muzeul Golești, Depozit documente, nr. inv. 20902, f. 6.

întâlnire între trei regimente dintre care unul de așa-ziși furioși e puțin. Observație încheiată printr-o concluzie sarcastică: „*Cu siguranță nu fac revoluția mai serios ca războiul*”⁷⁹⁷.

Trenul a sosit în gară și odată cu el s-a dezlănțuit îmbrânceanța pentru a ajunge la vagonul lor, de unde li se făcuse semn! De ce i-a fost frică, nu a scăpat: în îmbulzeală i s-a furat un portofel. Ocazie pentru însoțitorii săi să facă haz de necaz și să glumească amintindu-i că se lăudase chiar în acea zi că nu va fi jefuit în acest fel. Glume spuse cu atât mai ușor cu cât portofelul nu conținea decât un pașaport și alte acte de identitate și nicio rublă. Astfel că, Vasile A. Golescu declară că „hoțul este furat”. A rămas totuși cu teama de a nu avea încurcături cu toate că, de neînțeles pentru noi, pe atunci nu era prea greu să călătorești fără pașaport.

Culoarele vagoanelor erau pline de oameni, care nu găsiseră locuri în compartimente. Câteva persoane vorbeau bine franceza, astfel că refugiații români au putut înțelege că există un început de panică în regiune din cauza evenimentelor din Galiția și că oamenii prudenți emigrau spre nord. Din cauza lungimii călătoriei (din nou 48 de ore), nemulțumirea călătorilor de pe culoare împotriva celor care erau în compartimente creștea odată cu oboseala, astfel că refugiații români s-au văzut nevoiți să cedeze încet, încet mai întâi o parte, apoi un compartiment întreg, pentru ca în cele din urmă să se restrângă în celelalte. Această concesionare le-a permis să petreacă liniștiți prima noapte și ziua următoare. Liniște de care au profitat pentru a admira priveliștea. Regiunea era plină de păduri frumoase de pin. Dar în a doua noapte oamenii de pe culoar au început să bată în uși, voind ca nimeni să nu doarmă, dacă nici ei nu puteau dormi.

Aerul rece și proaspăt al dimineții și poate că și bufetele bine aprovizionate pe care le întâlneau i-au liniștit pe călători și cea de-a doua etapă s-a încheiat fără necazuri.

La Petrograd a trebuit să înfrunte din nou un birou interaliat și diverse consulat. Toată lumea era foarte amabilă, bineînțeles, dar asta le-a prelungit șederea, iar viața era foarte scumpă. Din păcate, o pâine neagră și lipicioasă i-a îmbolnăvit pe toți. Devenise necesar un demers de tip nou: trebuia să primească autorizația cancelariei de credit pentru a lua bani asupra lor! Restricție care l-a făcut pe Vasile A. Golescu să speră că poate era valabil doar pentru cei care trăiau în Rusia, nu și pentru cei care numai o traversau! Cum Vasile A. Golescu a trebuit să-și procure un pașaport nou în locul celui furat la Kiev, grupul său de refugiați nu a fost gata de plecare decât după 18 zile. Fiindcă nici bagajele nu le sosiseră au renunțat să le mai aștepte.

Înainte de a urca în tren, s-a făcut control ca și cum ar fi fost la frontieră.

La Bieclostoff, punctul de frontieră al Finlandei, s-a făcut un nou control la bagaje, plus un interogatoriu amănunțit. După asta au resimțit o impresie de securitate, căci la plecarea lor, veștile de pe frontul din Riga nu erau deloc liniștitoare.

Cât au călătorit în Finlanda, la dreapta și la stânga drumului era pădurea nesfârșită pe care aveau să o traverseze timp de patru zile. Masivele muntoase cu pini și brazi norvegieni treceau unele după altele, însă Vasile A. Golescu remarca: „*degeaba cauți cu privirea copaci de dimensiuni foarte înalte. Să sperăm că la vreo*

⁷⁹⁷ *Ibidem*, f. 6.

*distanță oarecare de calea ferată se găsește material mai bogat, altfel ar fi o amăgire să contezi pe rezervele forestiere ale Finlandei*⁷⁹⁸.

După patruzeci de ore au ajuns la Torneo, foarte temut de călători căci se dusesse vestea că acolo controlul era foarte sever. Au fost amintite persoane care au trebuit să se întoarcă la Petrograd pentru vreo șampilă care lipsea de pe pașaportul lor sau din altă cauză neprecizată.

De fapt toată corvoada s-a redus la a petrece câteva ore în picioare, înfruntând mai mulți cerberi, până ce li s-a permis să meargă în sala restaurantului destul de bine aprovizionat pentru un târgușor situat aproape de cercul polar.

După-amiază au traversat râul Torneo aproape de gura lui. Oamenii timorați au avut impresia că vedeau un submarin la orizont, poate și datorită faptului că erau îngrămădiți mai bine de o sută de persoane pe puntea unui vapor minuscul. Dar vremea era magnifică, ceea ce făcea ca toată lumea să fie mulțumită.

La Haparanda suedezi și-au oferit luxul unui control complicat cu o verificare medicală. Ceea ce a făcut ca trenul în care se găseau și refugiații români să plece de-abia la ora 7 seara. Au profitat de răgaz pentru a face un tur în oraș și la întoarcere au admirat curățenia meticuloasă a restaurantului. De altfel, asta a fost impresia care dominat cât au traversat Suedia: vagoane, gări, vile, totul părea să fie spălat și vopsit în aceeași zi.

După cărnurile fezandate din capitala Imperiului țarist, restaurantele suedeze păreau excelente. În plus, modul de servire era cu totul original: fiecare persoană se putea servi la discreție din toate felurile de mâncare disponibile, cei rapizi fiind astfel favorizați. În mod sigur Vasile A. Golescu a luat la cunoștință de realitatea care și astăzi a rămas cunoscută ca „bufet suedez”.

Între timp au făcut cunoștință cu un american care le-a povestit aventurile sale din Torneo, unde i se refuzase trecerea deoarece autoritățile din Petrograd neglijaseră să trimită dublura la chestionarele făcute de acesta pentru aliați. Fiind un veritabil american, a refuzat să se imbarce la Bergen pentru America și să fie corect cu „hârțogăria” pentru aliați. A luat situația filozofic, dar românii din grupul de refugiați o găseau destul de rea. Stare de spirit pe care Vasile A. Golescu o explica prin faptul că „*pentru oamenii onești sunt rezervate toate grijile, necazurile puerile, în vreme ce spionii nu vor merge la Torneo să li se trântescă ușa în nas, neluând în seamă calea care se oferise întâmplător americanului nostru*”.

După cărnurile fezandate de la Petrograd, grupul românilor avea să constate cât de excelente par restaurantele suedeze. Funcționarea acestora în gări era originală, deoarece fiecare se servea singur și mânca din toate, la discreție. Cum prețul era același, orice ar fi mâncat, Vasile A. Golescu constata că: „se vede că oamenii rapizi sunt favorizați”⁷⁹⁹. Din sală nu se putea ieși decât prezentând un tichet primit la casă.

Silvicultorul Golescu nu putea să nu admire de-a lungul drumului că pădurea deși foarte tânără, era exploatată în multe locuri, împrejurimile gărilor fiind pline de lemne destinate să remedieze criza de cărbune care făcea ravagii, ca și în alte părți. Acele goluri ofereau priveliști către pădurea bătrână și către codrii care se zăreau în

⁷⁹⁸ *Ibidem*, f. 7.

⁷⁹⁹ *Ibidem*, f. 7.

depărtare. Din cauza crizei de cărbune fusese micșorat numărul vagoanelor de călători în timpul zilei. De aceea la 7 dimineața au fost treziți, vagonul lor de dormit transformându-se în vagon obișnuit de opt persoane pe compartiment în loc de patru.

Printre refugiați umbra zvonul că nu era bine să se oprească la Stockholm dacă trebuia să te îmbarci la Bergen, căci asta devenea o notă rea în birourile aliaților. Mai târziu aveau să-și dea seama că totul era absolut fals. Însă zvonul i-a determinat pe mai mulți din grup să ajungă la Krylbo pentru a merge direct la Kristiania, ceea ce i-a costat încă patru schimbări de trenuri, neprevăzute în program, mai mult decât atât i-a obligat să-și care bagajele ei înșiși. În aceste condiții au ajuns epuizați la Kristiania, pe la 11 seara. Din fericire reținuseră telegrafic niște camere încă de la Petrograd, cu 60 de ruble fiecare, dar care erau ocupate. Tot hotelul era plin. Iată-i alergând noaptea în căutarea unui loc de dormit. S-au împărțit în două grupuri pentru a crește șansele de reușită și în cele din urmă, tinerii din grupul românilor refugiați au sosit anunțându-le izbânda lor. Reușiseră să trezească compasiunea directorului ce administra Hotelul *Norge* care, scuzându-se că nu avea camere libere, le-a oferit un birou de lucru, unde s-au înghesuit ca în vagon. Pentru a le lăsa pe doamne să-și facă toaleta, bărbații dispăreau ușurel către restaurantul de noapte, somptuos și arhiplin în pofida orei înaintate. Păreau niște prăpădiți, încă negri de cărbune, în mijlocul tinerimii strălucitoare din oraș care se distra în compania unor demimondene la fel de liniștite ca domni. Doar muzica era veselă și chiar prin acest fapt îi supăra pe bieții români, fiind în dezacord cu sufletele lor de refugiați.

Kristiania era un oraș plăcut, unde oamenii păreau fericiți. Nu bucuria, ci satisfacția se citea pe fețele lor. Toată lumea muncea și toată lumea se distra cu măsură la ore fixe. Erau câteva statui cu fizionomii încruntate.

De la Kristiania la Bergen a fost o succesiune de locuri încântătoare: brațe de fiorduri, lacuri mărginite de păduri, cascade prăvălindu-se pe pereți de granit. Satele se răreau; pescuitul era principalul mijloc de subzistență al populației. Cu toate astea, Vasile A. Golescu avea să constate că totuși omul încă se încapățâna să zgârie pământul și cultura de cartofi acoperea panglici înguste, care după opinia lui, nu puteau fi numite câmpuri în sensul cunoscut la noi în țară. Tunelele se succedau numeroase, majoritatea aparente, construite pentru a opri avalanșele. Drumul urca mereu și se zăreau și ghețarii. La această înălțime nu mai erau culturi; femeile culegeau afine pe care apoi le vindeau.

A început să ningă, doar era patria sporturilor de iarnă. Ajunseseră la 1300 m altitudine. În partea cealaltă drumul cobora în serpentine până la Voss, ultima stațiune de iarnă.

Vremea era urâtă și rece, iar noaptea care se lăsa i-a împiedicat să profite de priveliște în restul drumului, ajungând la Bergen pe o ploaie torențială.

Și totuși au găsit ce să admire, căci panorama Bergenului seara era o adevărată feerie: începând de la vechiul cartier hanseatic, ale cărui lumini se reflectau în port, casele iluminate păreau să se urce, să asalteze muntele. Pe pantele cele mai abrupte părea să nu fie decât o singură construcție, de o înălțime impresionantă.

Ziua aspectul era cu totul altul. Un incendiu teribil distrusese în 1916 o mare parte din orașul de jos. Zidurile înnegrite și grămezile de ruine zăceau încă peste tot, dând un aer lugubru acelor cartiere atât de prospere odinioară. Muntele luminat, care îi

vărăjise în seara din ajun, era ascuns de nori joși. O ploaie fină venind din largul mării le-a pătruns până în oase; în permanență i-a urmărit mirosul mării care impregna totul și spleenul i-a îndreptat cu pași lenți către hotel.

A doua zi soarele a îndrăznit să se arate; ceea ce i-a determinat pe români să se hotărască pe loc să facă o plimbare pe „Muntele luminat”, pe care l-au numit așa deoarece nu-i cunoșteau numele.

În timpul pregătirilor pentru plimbare cerul s-a luminat deodată, ceea ce le-a dat un fior de bucurie. Moment prielnic pentru Vasile A. Golescu să citeze un proverb din Bergen, care spunea: „ia-ți totuși umbrela, ca să nu sperii caii”⁸⁰⁰. Cât se poate de înțelept, căci într-adevăr peste o jumătate de oră o aversă venită de data asta dinspre înălțimi i-a surprins pe drumul care urca. Au coborât în grabă printre grădinile cochete care înconjurau vilele, cu speranța de a se putea usca undeva. Speranță deșartă, căci deși vremea era rece la Bergen nu se făcea focul și nici nu avea să se facă până nu venea frigul mare, de teama ca să nu izbucnească un alt incendiu.

Și zilele se succedau la fel de ploioase. Când nu ploua decât de zece ori în 24 de ore, românii refugiați considerau că se putea vorbi de o zi frumoasă. Dar uneori ploaia nu se oprea două sau trei zile. Ceea ce l-a făcut pe Vasile A. Golescu să scrie: „cu hidroterapia asta obligatorie cred că se vindecă multe boli de nervi. Poate de aceea toată lumea este așa calmă aici”⁸⁰¹.

Muzeul hanseatic, cel mai interesant din oraș, era închis pentru reparații. Așa că au vizitat alte două muzee, de unde au reținut mai ales o serie de mobile vechi din toate țările și o colecție de bijuterii vechi norvegiene. Mai exista și o secție interesantă de artă rustică norvegiană.

După asta nu le-a mai rămas decât să se resemneze și să meargă prin ploaie înarmați cu galoși și umbrele. Au trecut astfel prin grădina de pe promontoriu, drum tivit cu vile care ducea la cimitir și prin Nygaard, noua grădină aranjată în terase, unde Vasile A. Golescu a fost destul de surprins să vadă câțiva araucaria direct în pământ. Au vizitat apoi câteva biserici vechi a căror parte artistică, sculptura portalurilor, suferise mult, lovită cu ciocanul. Vasile A. Golescu a presupus că autorii fuseseră vizionarii Reformei.

Când aversa s-a întezit grupul de români s-a refugiat într-o cofetărie. Cofetăriile erau pline tot timpul și se serveau diverse produse cu excepția cafelei. Tocmai de aceea, orice client era privit cu suspiciune de către chelneri atunci când comanda cafea. De altfel, după opinia lui Vasile A. Golescu, chelnerii păreau să fie stăpânii locurilor, deoarece deschideau sau închideau ferestrele fără să întrebe clienții. Mai mult decât atât, nici nu se putea face reclamație, deoarece în breasla chelnerilor toți erau egali, adică nu aveau superiori ca pe meleagurile românești.

Cofetăriile erau un loc important de socializare, Vasile A. Golescu având ocazia să constate că încă de dimineața lumea se instala în aceste spații, la fel și după-amiaza. Fapt de înțeles pentru dezrădăcinatul Vasile A. Golescu, care ne-a lăsat scris că prăjiturile i se păreau cele mai reușite și gustoase produse ale bucătăriei locale.

⁸⁰⁰ Muzeul Golești, Depozit documente, nr. inv. 20902, f. 9.

⁸⁰¹ *Ibidem*, f.10.

De altfel la Bergen nu era o problemă să fii gurmand, căci din două magazine unul vindea mâncare și băutură. În ceea ce privește vinurile, aici se găseau toate podgoriile renumite. În schimb, la hotelul lor nu se găseau și primeau invariabilul răspuns că nu dețineau vinuri. Așa că nu aveau decât să le cumpere din oraș. Un adevărat triumf pentru grupul refugiaților români.

În drumurile lor au nimerit la o firmă al cărei proprietar făcea parte dintr-o societate de temperanță, pe care o impunea clienților săi. Dacă până atunci temperanța, adică cumpătarea non-alcoolică, li se părea o virtute pasivă, din acel moment a început ofensiva asupra lor pentru promovarea moderației în consumul băuturilor alcoolice. Ofensivă sterilă, spunea Vasile A. Golescu, deoarece puteau să meargă și să bea vin oriunde. Numai vin, căci lichiorurile nu se vindeau deloc, nici coniac sau alte spirtoase, ci numai cu rețetă de la medic. Însă rețeta de la medic, după opinia lui Vasile A. Golescu, se obținea destul de ușor. Și apoi pentru alcoolicii înrăiți existau apa de colonie, apa de gură pentru cei fără dare de mână și în ultimă instanță chiar alcoolul metilic, leacuri și alte amestecuri.

Dincolo de toate acestea, concluzia românilor a fost că exista o grijă deosebită pentru cei „nărăviți” la alcool, precum și pentru alte boli. Precum deranjamentele stomacale, ultimele amintiri din Rusia ale grupului de români, tratate cu o rețetă imposibil de preparat deoarece conținea opiu, interzis în Norvegia. În loc se oferea „inocenta” lămâiță diluată într-un lichior dulce, mai degrabă un sirop.

Ultima amintire păstrată de la Vasile A. Golescu din anii de refugiu din Primul Război Mondial este asaltul mulțimii de pe bulevardul central, ce i-a îmbrâncit venind din sens contrar, lăsându-i nedumeriți cu întrebările de novici: „*să fi acostat un alt vapor, să fie vreo demonstrație de protest? Nicidecum! Răspunsul l-au aflat imediat: nu erau decât angajații magazinelor care ieșiseră să-și servească masa de prânz*”⁸⁰².

Ultimele cuvinte scrise de memorialist sunt elocvente și țin loc de concluzie pentru a descrie societatea orașului Bergen, a Norvegiei în general: „*De altfel nu există recalitranti, ci doar ignoranți veniți din alte țări și care adoptă curând viața asta atât de comodă*”⁸⁰³.

⁸⁰² *Ibidem*, f. 11.

⁸⁰³ *Ibidem*, f. 12.

Fig. 1. Pașaportul lui Vasile A. Goleșcu. El împreună cu soția sa, Maria, și cei doi copii, Mihai și Margareta. Fotografie din colecția Muzeului Golești.